

causa, siue consiliando, siue præcipiendo, siue quovis alio modo.

Ad secundum dicendum, quod principaliter tenetur restituere ille qui est principalis in facto. Principaliter quidem præcipiens, secundario vero, exequens, & consequenter alii per ordinem: uno tamen restituente illi qui passus est damnum, alius eidem restituere non tenetur. Sed illi qui sunt principales in facto, & ad quos res pervenit, tenentur aliis restituere qui restituerunt. Quando autem aliquis præcipit injustam actionem, quæ non subsequitur, non est restitutio facienda; cum restitutio principaliter ordinetur ad reintegrandam rem ejus qui injuste est damnificatus.

Ad tertium dicendum, quod non semper ille qui non manifestat latronem, tenetur ad restitutionem; aut qui non obstat, vel qui non reprehendit; sed solum quando incumbit alicui ex officio; sicut Principibus terræ, quibus ex hoc enim imminet periculum: propter hoc enim potestate publica possunt, ut sint justitiæ custodes.

ARTICULUS VIII. 351

Utrum quis teneatur statim restituere, an vero possit restitutionem differre.

IV. dist. XVII. quest. III. art. 2. quest. 4. ad 3.

AD octavum sic proceditur. Videtur quod non teneatur aliquis restituere statim, sed potius licite possit restitutionem differre. Præcepta enim affirmativa non obligant ad semper. Sed necessitas restituendi imminet ex præcepto affirmativo. Ergo non obligatur homo ad statim restituendum.

2. Præterea. Nullus tenetur ad impossibile. Sed quandoque aliquis non potest statim restituere. Ergo nullus tenetur ad statim restituendum.

3. Præterea. Restitutio est quidam actus virtutis, scilicet justitiæ. Tempus autem est una de circumstantiis quæ requiruntur ad actus virtutum. Cum ergo alie circumstantiæ non sint determinatæ in actibus virtutum, sed determinabiles secundum rationem prudentiæ, videtur quod nec in restitutione sit tempus determinatum, ut scilicet aliquis teneatur ad statim restituendum.

Sed contra est quod eadem ratio esse videtur in omnibus quæ sunt restituenda. Sed ille qui conducit opera mercenarii, non potest differre restitutionem, ut patet per illud quod ha-

(a) Ita add. Tarrac. Alcan. Paris. Theologi, & recentis edit. solum cod. Alcan. ad marginem addit ut ad pro, ut legatur prout determinata. Edit. veteres: passim: quod quia cuiusque circumstantiæ omnisio contrariatur virtuti, pro determinato est habendum, quod oportet illam circumstantiam observare.

beret Levit. XIX. 13. *Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.* Ergo neque in aliis restitutionibus faciendis potest fieri dilatio, sed statim restituere oportet.

Respondeo dicendum, quod sic accipere rem alienam est peccatum contra justitiam, ita etiam detinere eam: quia per hoc quod aliquis detinet rem alienam invito domino, impedit eam ab usu rei suæ, & sic ei facit injuriam. Manifestum est autem quod nec per modicum tempus licet in peccato morari; sed quilibet tenetur peccatum statim deserere, secundum illud Eccl. XXI. 2. *Quasi à facie colubri fuge peccatum.*

Et ideo quilibet tenetur statim restituere, si potest, vel petere dilationem ab eo qui potest usum rei concedere.

Ad primum ergo dicendum, quod præceptum de restitutione, faciendi quamvis secundum formam sit affirmativum, implicat tamen in se negativum præceptum, quo prohibetur rem alterius detinere.

Ad secundum dicendum, quod quando aliquis non potest statim restituere, ipsa impotentia absolvit eum ab instanti restitutione faciendi; sicut etiam totaliter à restitutione absolvitur, si omnino sit impotens: debet tamen remissionem, vel dilationem petere ab eo cui debet, aut per se, aut per alium.

Ad tertium dicendum, (a) quod cuiuscumque circumstantiæ omisio, quæ contrariatur virtuti, pro determinata est habenda, & oportet illam circumstantiam observare: & quia per dilationem restitutionis committitur peccatum injustæ detentionis, quod justitiæ opponitur; ideo necesse est tempus esse determinatum ut statim restitutio fiat.

QUÆSTIO LXIII.

De actione personarum.

in quatuor articulis divisâ.

DEinde considerandum est de vitis oppositis prædictis justitiæ partibus, & primo de actione personarum, quæ opponitur justitiæ distributivæ; secundo de peccatis quæ opponuntur justitiæ commutativæ.

Circa primum quaruntur quatuor. Primo, utrum personarum acceptio sit peccatum.

Secundo, utrum habeat locum in dispensatione spiritualium.

Tertio, utrum in exhibitione honoris.

Quarto, utrum in iudiciis.

AR-

ARTICULUS I. 352

Utrum personarum acceptio sit peccatum.

Inf. art. 2. corp. & Rom. II. lect. 2.

AD primum sic proceditur. Videtur quod personarum acceptio non sit peccatum. In nomine enim personæ intelligitur personæ dignitas. Sed considerare dignitates personarum pertinet ad distributivam justitiam. Ergo personarum acceptio non est peccatum.

2. Præterea. In rebus humanis personæ sunt principales quam res: quia res sunt propter personas, & non e converso. Sed rerum acceptio non est peccatum. Ergo multo minus acceptio personarum.

3. Præterea. Apud Deum nulla potest esse iniquitas, vel peccatum. Sed Deus videtur personas accipere: quia interdum duorum hominum unius conditionis unum assumit per gratiam, & alterum relinquit in peccato, secundum illud Matth. XXI. 40. (a) *Duo erunt in lecto: unus assumentur, & alius relinquetur.* Ergo acceptio personarum non est peccatum.

Sed contra. Nihil prohibetur in lege divina nisi peccatum. Sed personarum acceptio prohibetur Deut. 17. ubi dicitur: *Non accipietis cuiusquam personam.* Ergo personarum acceptio est peccatum.

Respondeo dicendum, quod personarum acceptio opponitur justitiæ distributivæ. Consistit enim æqualitas distributivæ justitiæ in hoc quod diversis personis diversa tribuuntur, secundum proportionem ad dignitates personarum. Si ergo aliquis consideret illam proprietatem personæ propter quam id quod ei confertur, est ei debitum, non est acceptio personæ, sed causæ: unde Glossa (Interl.) super illud ad Ephes. VI. *Personarum acceptio non est apud Deum*, dicit, quod „Deus iudex iustus causas discernit, non personas.“ Puta si aliquis promoveat aliquem ad magistratum propter sufficientiam scientiæ, hic attenditur causa debita, non persona; si autem aliquis consideret in eo cui aliquid confertur, non id propter quod id quod ei datur, esset ei proportionatum, vel debitum, sed solum hoc quod est iste homo (puta Petrus, vel Martinus) hic est acceptio personæ: quia non attribuitur ei aliquid propter aliquam causam quæ faciat eum dignum, sed simpliciter attribuitur personæ. Ad personam autem refertur quæcumque conditio non faciens ad causam, propter quam sit dignus hoc dono; puta si aliquis promoveat aliquem ad præstationem, vel magistratum, quia est dives, vel quia est consanguineus suus, est acceptio personæ.

Contingit tamen aliquam conditionem per-

sonæ facere eam dignam respectu unius rei, & non respectu alterius; sicut consanguinitas facit aliquem dignum ad hoc quod instituat heres patrimonii, non autem ad hoc quod conferat ei prælatio ecclesiastica. Et ideo eadem conditio personæ in uno negotio considerata facit actionem personæ, in alio autem non facit.

Sic ergo patet quod personarum acceptio opponitur justitiæ distributivæ in hoc quod præter proportionem agitur. Nihil autem opponitur virtuti nisi peccatum. Unde consequens est quod personarum acceptio sit peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod in distributiva justitia considerantur conditiones personarum quæ faciunt ad dignitatis, vel debiti causam; sed in actione personarum considerantur conditiones quæ non faciunt ad causam, ut dictum est (in corp.).

Ad secundum dicendum, quod personæ proportionantur, & dignæ redduntur aliquibus quæ eis distribuuntur, propter aliquas res quæ pertinent ad conditionem personæ: & ideo huiusmodi conditiones sunt attendende, tamquam propria causa. Cum autem considerantur ipsæ personæ, attenditur non causa ut causa: & ideo patet quod quamvis personæ sint digniores simpliciter, non tamen sunt digniores quoad hoc.

Ad tertium dicendum, quod duplex est datio. Una quidem pertinet ad justitiam, qua scilicet aliquis dat alicui quod ei debetur: & circa tales dationes attenditur personarum acceptio. Alia est datio ad liberalitatem pertinet, qua scilicet gratis datur alicui quod ei non debetur: & talis est collatio munerum gratiæ, per quam peccatores assumuntur à Deo: & in hac donatione non habet locum personarum acceptio: quia quilibet absque iniustitia potest de suo dare quantum vult, & cui vult, secundum illud Matth. XX. 14. & 15. *An non licet mihi quod volo facere? Tolle quod tuum est, & vade.*

ARTICULUS II.

Utrum in dispensatione spiritualium locum habeat personarum acceptio.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod in dispensatione spiritualium locum non habeat personarum acceptio. Conferre enim dignitatem ecclesiasticam, seu beneficium alicui propter consanguinitatem, videtur ad actionem personarum pertinere: quia consanguinitas non est causa faciens hominem dignum ecclesiastico beneficio. Sed hoc non videtur esse peccatum; cum hoc ex consuetudine

(b) Vide Luc. XVI. 34. *Apud Matth. enim legitur in agro.*

bus, quas contemni oportet, humana ege pollui sunt? Eas autem res dicit esse contemnendas, quas homines inviti auiter possent, ut ex præmissis patet (eod. cap.). Horum autem præcipuum est vita corporalis. Ergo pro conservanda vita corporali nulli licitum est hominem occidere.

3. Præterea. Nicolaus I. Papa (in decretis tit. de Clericis) dicit, ut habetur in Decretis dist. I. (cap. vi.). De clericis, pro quibus consulti sunt, scilicet qui se defendendo paganum occiderunt, si postea per penitentiam emendati possint, ad pristinum statum redire, aut ad alios ascendere, scilicet non nullam aequitatem dicit, nec ullam tribuere licentiam eis qui inibet hominem quolibet modo occidit. Sed ad præcepta moralia servanda tenentur communiter clerici, & laici. Ergo etiam laici non est licitum occidere aliquem, se defendendo.

4. Præterea. Homicidium est gravius peccatum quam simplex fornicatio, vel adulterium. Sed nulli licet committere simplicem fornicationem, vel adulterium, vel quodcumque aliud peccatum mortale, pro conservatione propriæ vitæ: quia vita spiritualis preferenda est corporali. Ergo nulli licet defendendo seipsum, alium occidere, ut propriam vitam conservet.

5. Præterea. Si arbor est mala, & fructus, ut habetur. Matth. vii. Sed ipsa defensio sui videtur esse illicita, secundum illud Rom. xi. 19. Non vos defendentes carissimè. Ergo & occisio hominis exinde procedens est illicita.

Sed contra est quod Exod. xxi. 2. dicitur: Si effringens fuerit domum, frons sufficiens inventus fuerit, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non est reus sanguinis. Sed multo magis licitum est defendere propriam vitam quam propriam domum. Ergo etiam si aliquis occidat aliquem pro defensione vitæ suæ, non erit reus homicidii.

Respondet dicendum, quod nihil prohibet unius actus esse duos effectus quorum alter solum sit in intentione, alius vero sit præter intentionem. Morales autem actus recipiunt speciem secundum id quod intenditur, non autem ab eo quod est præter intentionem, cum sit per accidens, ut ex supra dictis patet (quæst. xl. art. 3. & 1. 2. quæst. 1. art. 3. ad 3.).

Ex actu ergo alicujus seipsum defendentis duplex effectus sequi potest: unus quidem conservatio propriæ vitæ; alius autem occisio invadentis. Actus ergo hujusmodi, ex hoc quod intenditur conservatio propriæ vitæ, non habet rationem illiciti; cum hoc sit cullibet naturale quod se conservet in esse quantum potest. Potest tamen aliquis actus ex bona in-

entione proveniens, illicitus reddi, si non sit proportionatus fini. Et ideo si aliquis ad defendendum propriam vitam utatur majori violentia quam oportet, erit illicitus. Si vero moderate violentiam repellat, erit licita defensio: nam secundum jura vin vi repellere licet cum moderamine inculpate tute. Nec est necessarium ad salutem ut homo actum moderate tutelæ prætermittat ad evitandum occisionem alterius: quia pius tenetur homo vitæ suæ providere quam vitæ alienæ.

Sed quia occidere hominem non licet nisi publica auctoritate propter bonam communem, ut ex supra dictis patet (art. 3. hu. quæst.), illicitum est quod homo intendat occidere hominem, ut seipsum defendat, nisi ei qui habet publicam auctoritatem; qui intendens hominem occidere ad sui defensionem, refert hoc ad publicum bonum; ut patet in milite pugnante contra hostes, & in ministro judicis pugnante contra latrones; quamvis etiam & isti peccent, si privata libidine moveantur.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas Augustini intelligenda est in eo casu quo quis intendit occidere hominem, ut seipsum a morte liberet: in quo etiam casu intelligitur auctoritas inducta (in arg. 2.) ex Libro I. de libero arbitrio. Unde signanter dicit, pro his rebus; in quo designatur intentio.

Et per hoc patet responsio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod irregularitas consequitur actum homicidii, etiam si sit absque peccato, ut patet in iudice qui iuste aliquem condemnat ad mortem: & propter hoc clericus, etiam si se defendendo interficiat aliquem, irregularis est, quamvis non intendat interficere, sed seipsum defendere. (a)

Ad quartum dicendum, quod actus fornicationis, vel adulterii non ordinatur ad conservationem propriæ vitæ ex necessitate, sicut actus ex quo quandoque sequitur homicidium.

Ad quintum dicendum, quod ibi prohibetur defensio, quæ est cum livore vindictæ. Unde Glossa (interl.) dicit: Non vos defendentes, id est, non suis referentes adversarios.

AR

(a) Vide Tridentini Concilii sessionis XIV. caput VII.

ARTICULUS VIII. 363

Utrum aliquis casualiter occidens hominem, incurrit homicidii reatum.

IV. dist. xxvi. quæst. 1. art. 2. quæst. 2. ad 3.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod aliquis casualiter occidens hominem incurrit homicidii reatum. Legitur enim Gen. xv. quod Lamech credens interficere bestiam, interfecit hominem; & reputatum est ei ad homicidium. Ergo reatum homicidii incurrit qui casualiter hominem occidit.

2. Præterea. Exod. xxi. 22. dicitur: Si quis percussit mulierem prægnantem, & abortivum fecerit, si mors ejus fuerit subsecuta reddet animam pro anima. Sed hoc potest fieri absque intentione occisionis. Ergo homicidium casualiter homicidii reatum.

3. Præterea. In Decretis dist. I. inducuntur plures canones, quibus casualia homicidia puniuntur. Sed pena non debeat nisi culpæ. Ergo ille qui casualiter hominem occidit, incurrit homicidii reatum.

Sed contra est quod Augustinus dicit ad Publicolam (epist. xlvii. al. cliv. vers. fi.) Absit ut ea que propter bonum, ac licitum facimus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Sed contingit quandoque (a) ut propter bonum aliquid facientibus homicidium consequatur casualiter. Ergo non imputatur facienti ad culpam.

Respondet dicendum, quod secundum Philosophum in II. Physic. (tex. 49. & 50.) casus est causa agens præter intentionem. Et ideo ea que casualia sunt, simpliciter loquendo, non sunt intenta, neque voluntaria. Et quia omne peccatum est voluntarium, secundum Augustinum (Lib. de vera relig. cap. xiv. in princ.) consequens est quod casualia, in quantum hujusmodi, non sunt peccata.

Contingit tamen, id quod non est actu & per se volitum, vel intentum, esse per accidens volitum, vel intentum, secundum quod causa per accidens dicitur removens prohibens. Unde ille qui non removet ea ex quibus sequitur homicidium, si debeat removere, incurrit quodammodo homicidium voluntarium. Hoc autem contingit dupliciter: uno modo, quando dans operam rebus illicitis, quas vitare debebat, homicidium incurrit; alio modo quando non adhibet debitam sollicitudinem. Et ideo secundum jura, si aliquis det operam rei licite, debitam diligentiam adhibens, & ex hoc homicidium sequatur; non incurrit ho-

mocidii reatum. Si vero det operam rei illicitam, vel etiam det operam rei licite, non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum, si ex ejus opere mors hominis consequatur.

Ad primum ergo dicendum, quod Lamech non adhibuit sufficientem diligentiam ad homicidium vitandum; & ideo reatum homicidii non evasit.

Ad secundum dicendum, quod ille qui percutit mulierem prægnantem, dat operam rei illicitam: & ideo si sequatur mors mulieris, vel (b) puerpetii animati, non effugiet homicidii crimen; præcipue cum ex tali percussione (c) in promptu sit quod mors sequatur.

Ad tertium dicendum, quod secundum canones imponitur pena his qui casualiter occidunt, dantes operam rei illicitam, vel non adhibentes diligentiam debitam.

QUÆSTIO LXV.

De mutilatione membrorum.

in quatuor articulis divisa.

Deinde considerandum est de peccatis aliarum injuriarum que in personam committuntur: & circa hoc queruntur quatuor.

Primo de mutilatione membrorum.

Secundo de verberatione.

Tertio de carceratione.

Quarto utrum peccatum hujusmodi injuriarum aggravetur ex hoc quod committitur in personam conjunctam aliis.

ARTICULUS I. 364

Utrum mutilare aliquem membro suo, in aliquo casu possit esse licitum.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod mutilare aliquem membro suo, in nullo caso possit esse licitum. Damascenus enim dicit in II. Libro (orth. Fid. cap. xv. & xxx. & Lib. IV. cap. xxi.) quod peccatum committitur per hoc quod receditur ab eo quod est secundum naturam, in id quod est contra naturam. Sed secundum naturam à Deo institutum est quod corpus hominis sit integrum membris; contra naturam autem est quod sit membro diminutum. Ergo mutilare aliquem membro, semper videtur esse peccatum.

2. Præterea. Sicut se habet tota anima ad totum corpus, ita se habent partes animæ ad partes corporis, ut dicitur in II. de Anima (tex. 9.) Sed non licet aliquem privare anima,

(a) Ita veteres edidit. ex codicibus, & Patavine amb. Nicolajus cum aliis: ut per bonum aliquod quod facimus, &c. (b) Ita cum codicibus Tarrac. & Alcan. edita. Patav. optime. d. pueri animati. (c) Ita veteres edidit. ex mss. Al. certum sit.

Sed contra est quod dicitur Proverb. xvi. 11. *5. (a) Accipere personam in iudicio non est bonum.*

Respondeo dicendum, quod, sicut dicitur est (quæst. lx. art. 1.) iudicium est accus iustitiæ, prout iudex ad æqualitatem iustitiæ reducit ea quæ inæqualitatem oppositam facere possunt. Personarum autem acceptio inæqualitatem quandam habet, inquam attribuitur alicui personæ aliquid præter proportionem suam, in qua consistit æqualitas iustitiæ. Et ideo manifestum est quod per personarum acceptioem iudicium corrumpitur.

Ad primum ergo dicendum, quod iudicium dupliciter potest considerari. Uno modo quantum ad ipsam rem iudicatam; & sic iudicium se habet communiter ad commutativam, & ad distributivam iustitiam: potest enim iudicio definiti qualiter aliquid commune sit distribuendum in multos, & qualiter alteri unus restituatur quod ab eo accepit. Alio modo potest considerari quantum ad ipsam formam iudicii, prout scilicet iudex etiam in ipsa commutativa iustitiâ ab uno accipit, & alteri dat: & hoc pertinet ad distributivam iustitiam. Et secundum hoc in quolibet iudicio locum habere potest personarum acceptio.

Ad secundum dicendum, quod cum puniatur aliquis gravius propter injuriam in maiorem personam commissâ, non est personarum acceptio: quia ipsa diversitas personæ facit quantum ad hoc, diversitatem rei, ut supra dictum est (quæst. lvi. art. 10. & quæst. lxi. art. 2. ad 3.)

Ad tertium dicendum, quod homo in iudicio debet pauperi subvenire quantum fieri potest, tamen sine læsione iustitiæ: (b) alioquin habet locum illud quod dicitur Exod. xxi. 11. *3. Pauperis quoque non miseraberis in iudicio.*

QUÆSTIO LXIV.

De vitiiis oppositis commutativæ iustitiæ & primo de homicidio,

in octo articulis divisa.

Postea considerandum est de vitiiis oppositis commutativæ iustitiæ: & primo considerandum est de peccatis quæ committuntur circa involuntarias commutationes. Secundo de peccatis quæ committuntur circa commutationes voluntarias. Committuntur autem peccata circa involuntarias commutationes per hoc quod aliquod nocumentum proximo inferatur contra ejus voluntatem: quod quidem potest fieri dupliciter, scilicet factô, & verbo.

(a) *Vulgata:* Accipere personam impii non communitur. *Al.* alioquin non haberet locum

Facto quidem, cum proximus læditur vel in persona propria, vel in persona conjuncta, vel in propriis rebus. De his ergo per ordinem considerandum est: & primo de homicidio, per quod maxime nocetur proximo: & circa hoc queruntur octo.

Primo, utrum occidere animalia bruta, vel etiam plantas, sit peccatum.

Secundo, utrum occidere peccatorem sit licitum.

Tertio, utrum hoc liceat privata personæ, vel solum publicæ.

Quarto, utrum hoc liceat clerico.

Quinto, utrum liceat alicui occidere seipsum.

Sexto, utrum liceat occidere hominem iustum.

Septimo, utrum liceat alicui occidere hominem, seipsum defendendo.

Octavo, utrum homicidium casuale sit peccatum mortale.

ARTICULUS I. 356

Utrum occidere quæcumque viventia sit illicitum.

I. dist. xxxix. quæst. 11. art. 2. cor. & III. contra cap. cxii. fin.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod occidere quæcumque viventia sit illicitum. Dicit enim Apostolus ad Rom. xii. 2. *Qui ordinationi Dei resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Sed per ordinationem divinam providentiæ omnia viventia conservantur, secundum illud Psal. cxlvi. 8. *Qui prædicit in montibus seivum, & dat jumentis escam ipsorum.* Ergo mortificare quæcumque viventia videtur esse illicitum.

2. Præterea. Homicidium est peccatum ex eo quod homo privatur vita. Sed vita communis est omnibus animalibus, & plantis. Ergo eadem ratione videtur esse peccatum occidere bruta animalia, & plantas.

3. Præterea. In lege divina non determinatur specialis poena nisi pro peccato. Sed occidit bovem, vel ovem alterius statuitur poena determinata in lege divina, ut patet Exod. xxxi. Ergo occisio brutorum animalium est peccatum.

Sed contra est quod Augustinus dicit in I. de civ. Dei (cap. xx. sub fin.) *Cum audimus, Non occides, non accipimus hoc dictum esse de fructibus, quia nullus eis est sensus; nec de irrationalibus animalibus, quia nulla nobis ratione sociantur. Restat ergo ut intelligamus de homine quod dictum est, Non occides.*

Respondeo dicendum, quod nullus peccat nisi ex eo quod est contra iustitiam, & contra bonum, ut declinat a veritate iudicii. *Al.* illud &c. forte melius.

ex hoc quod utitur re aliqua ad hoc ad quod est. In rerum autem ordine imperfectiora sunt propter perfectiora, sicut etiam in generationis via natura ad imperfectis ad perfecta procedit. Et inde est quod sicut in generatione hominis prius est vivum, deinde animal, ultimo autem homo; ita etiam ea quæ tantum vivunt, ut plantas, sunt communiter propter animalia; omnia autem animalia sunt propter hominem. Et ideo si homo utatur plantis ad utilitatem animalium, & animalibus ad utilitatem hominum, non est illicitum, ut patet per Philosophum in I. Polit. (cap. v. & vii.)

Inter alios autem usus maxime necessarius esse videtur ut animalia plantis utantur in cibum, & homines animalibus; quod sine mortificatione eorum fieri non potest. Et ideo licitum est & plantas mortificare in usum animalium, & animalia in usum hominum, ex ipsa ordinatione divina: dicitur enim Gen. 1. 29. *Ecce dedi vobis omnem herbam, & universa ligna, ut sint vobis in escam, & cunctis animalibus terræ: & Gen. ix. 3. dicitur: Omne quod movetur, & vivit: erit vobis in cibum.*

Ad primum ergo dicendum, quod ex ordinatione divina conservatur vita animalium, & plantarum, non propter seipsa, sed propter hominem. Unde, ut Augustinus dicit in I. de civ. Dei (cap. xx. in fin.) *iustissima ordinatione Creatoris & vita, & mors eorum nostris usibus subditur.*

Ad secundum dicendum, quod animalia bruta, & plantæ non habent vitam rationalem, per quam a seipsis agantur; sed semper aguntur, quasi ab alio, naturali quodam impulsu: & hoc est signum quod sunt naturaliter serva, & aliorum usibus accommodata.

Ad tertium dicendum, quod ille qui occidit bovem alterius, peccat quidem, non quia occidit bovem; sed quia damnificat hominem in re sua: unde non continetur sub peccato homicidii, sed sub peccato furti, vel rapinæ.

ARTICULUS II. 357

Utrum sit licitum occidere peccatores.

Inf. quæst. cviii. art. 1. & 3. & 1. 2. quæst. c. art. 6. ad 3. & III. cont. cap. xl. & Rom. xii. lect. 3.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod non sit licitum occidere homines peccatores. Dominus enim Matth. xii. in parabola prohibuit extirpare zizaniam, qui sunt filii nequam: ut ibidem dicitur (in Glossa ord.) Sed omne quod est prohibendum à Deo, est peccatum. Ergo occidere peccatores est peccatum.

S. Th. Op. Tom. III.

2. Præterea. Iustitia humana conformatur iustitiæ divinæ. Sed secundum divinam iustitiam peccatores ad penitentiam referantur, secundum illud Ezech. xvi. 21. & xxxi. 23. *Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat.* Ergo videtur omnino esse injustum quod peccatores occidantur.

3. Præterea. Illud quod est secundum se malum, nullo bono sine fieri licet, ut patet per Augustinum in Lib. contra mendac. (cap. vi. parum ante fin.) Sed occidere hominem secundum se malum est: quia ad omnes homines tenetur caritatem habere: amicos autem volumus vivere, & esse, ut dicitur in IX. Ethic. (cap. iv.) Ergo nullo modo licet hominem peccatorem occidere.

Sed contra est quod dicitur Exod. xxi. 18. *Maleficos non patieris vivere: & in Psal. c. 8. In matutino interficbam omnes peccatores terræ.*

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) licitum est occidere animalia bruta, in quantum ordinantur naturaliter ad hominum usum, sicut imperfectum ordinatur ad perfectum. Omnis autem pars ordinatur ad totum, ut imperfectum ad perfectum: & ideo omnis pars naturaliter est propter totum. Et propter hoc videmus, quod si saluti totius corporis humani expediat præcisio alicujus membri, puta cum est putridum, vel corruptivum aliorum membrorum, laudabiliter, & salubriter abscinditur. Quilibet autem persona singularis comparatur ad totam communitatem, sicut pars ad totum. Et ideo si aliquis homo sit periculosus communitati, & corruptivus ipsius propter aliquod peccatum, laudabiliter, & salubriter occiditur, ut bonum commune conservetur. Medicum enim *sementum totam massam corrumpit*, ut dicitur I. ad Corinth. v. 6.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus abstinendum mandavit ab eradicatione zizaniorum, ut tritico parceretur, id est bonis: quod quidem fit, quando non possunt occidi mali, quin simul occidantur & boni, vel quia latent inter bonos, vel quia habent multos sequaces, ita quod sine bonorum periculo interfici non possunt, ut Augustinus dicit contra Parmeniam. (Lib. III. cap. 11. à med.) Unde Dominus docet, magis esse finendum malos vivere, & ultionem referendam usque ad extremum iudicium, quam quod boni simul occidantur. Quando vero ex occisione malorum non imminet periculum bonis, sed magis tutela, & salus, tunc licite possunt mali occidi.

Ad secundum dicendum, quod Deus secundum ordinem suæ sapientiæ quandoque statim peccatores occidit ad liberationem bonorum quandoque autem eis penitentiam tem-

Qq pus

pus concedit, secundum quod ipse novit suis electis expedire. Et hoc etiam humana iustitia imitatur pro posse: illos enim qui sunt perniciosi in alios, occidit; eos vero qui peccant, aliis graviter non nocentes, ad penitentiam reservat.

Ad tertium dicendum, quod homo peccando ab ordine rationis recedit: & ideo decidit a dignitate humana, prout scilicet homo est naturaliter liber, & propter seipsum existens; & incidit quodammodo in servitutem bestiarum, ut scilicet de ipso ordinetur, secundum quod est utile aliis; secundum illud Psalm. XLVI. 11. 21. *homo, cum in honore esset non intellexit; comparatus est iumentis insipientibus, & similibus factus est illis.* & Prov. XI. 29. dicitur: *Qui stultus est, serviet scienti.* Et ideo quamvis hominem in sua dignitate manentem occidere sit secundum se malum; tamen hominem peccatorem occidere potest esse bonum, sicut occidere bestiam. Pejor enim est malus homo quam bestia, & plus nocet, ut Philosophus dicit in I. Polit. (cap. 11.) & in VII. Ethic. (cap. vi. in fin.)

ARTICULUS III. 358

Utrum occidere hominem peccatorem liceat privata persona.

Inf. quest. LXX. art. 1. cor. & ad 2. & IV. dist. XXXVII. quest. 11. art. 1.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod occidere hominem peccatorem liceat private persone. In lege enim divina nihil illicitum mandatur. Sed Exodi xxxi. 27. præcepit Moyses: *Occidat unusquisque fratrem suum, & amicum, & proximum suum pro peccato vituli constantis.* Ergo etiam privatis personis licet peccatorem occidere.

2. Præterea. Homo propter peccatum comparatur bestiis, ut dictum est (art. præc. ad 3.) Sed occidere bestiam silvestrem, maxime nocentem, cullibet private persone licet. Ergo & pari ratione occidere hominem peccatorem.

3. Præterea. Laudabile est quod homo, etiam si sit privata persona, operetur quod est utile bono communi. Sed occisio malefactorum est utilis bono communi, ut dictum est (art. præc.) Ergo laudabile est, si etiam private persone malefactores occidant.

Se contra est quod Augustinus dicit in I. de civ. Dei (cap. xxvi. in med. & cap. xxv. in fin. & hab. express. caus. xxiii. quest. viii.) *Qui sine aliqua publica administratione malefactorum occiderit, velut homicida iudicabitur; & tanto amplius, quanto sibi potestatem a Deo non concessam usurpare non timuit.*

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est (art. præc.) occidere malefactorem licitum est, in quantum ordinatur ad salutem totius communitatis: & ideo ad illum solum pertinet cui committitur cura communitatis conservandæ; sicut ad Medicum pertinet præcidere membrum putridum, quando ei commissa fuerit cura salutis totius corporis. Cura autem communis boni commissa est Principibus habentibus publicam auctoritatem: & ideo eis solum licet malefactores occidere, non autem privatis personis.

Ad primum ergo dicendum, quod ille aliquid facit, cuius auctoritate fit, ut patet per Dionysium xii. cap. caelest. Hierar. (ex cap. 111.) forte colligitur, nam cap. xii. nihil tale. Et ideo, ut Augustinus dicit in I. de civ. Dei (cap. xxv.) *non ipse occidit qui ministerium debet jubenti, sed sicut administrum gladius est uentis.* Unde illi qui occiderunt proximos, & amicos ex mandato Domini, non hoc fecisse ipsi videntur, sed potius ille cuius auctoritate fecerunt; sicut & miles interfecit hostem auctoritate Principis, & minister latronem auctoritate iudicis.

Ad secundum dicendum, quod bestia naturaliter est distincta ab homine: unde super hoc non requiritur aliquod iudicium an sit occidenda, si sit silvestris; si vero sit domestica, requiritur iudicium, non propter ipsam, sed propter damnum domini. Sed homo peccator non est naturaliter distinctus ab hominibus iustis: & ideo indiget iudicio publico, ut discernatur an sit occidendus propter salutem communem.

Ad tertium dicendum, quod facere aliquid ad utilitatem communem, quod nulli nocet, hoc est licitum cullibet private persone; sed si sit cum nocimento alterius, hoc non debet fieri, nisi secundum iudicium eius ad quem pertinet aestimare, quid sit subtrahendum partibus pro salute totius.

ARTICULUS IV. 359

Utrum occidere malefactores liceat clericis.

Inf. quest. LXX. art. 1. ad 1. & IV. dist. xxv. quest. 11. art. 2. quest. 2.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod occidere malefactores liceat clericis. Clerici enim præcipue debent implere quod Apostolus dicit I. ad Cor. iv. 16. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi:* per quod nobis indicitur ut Deum, & Sanctos eius imitemur. Sed ipse Deus, quem colimus, occidit malefactores, secundum illud Psal. cxxxv. 10. *Qui percussit Egypcium cum primogenitis eorum:*

Moy-

Moyse etiam a Levitis fecit interfici (a) viginti tria millia hominum propter adorationem vituli, ut habetur Exod. xxxi. & Phinees sacerdos interfecit Israelitam cum Madianitide coenrem, ut habetur Num. xxv. Samuel etiam interfecit Agag Regem Amalec; & Elias sacerdos Baal; & Matusias eum qui ad sacrificandum accesserat: & in novo testamento Petrus Ananiam, & Saphiram. Ergo videtur quod etiam clericis liceat occidere malefactores.

2. Præterea. Potestas spiritualis est maior quam temporalis, & Deo conjunctior. Sed potestas temporalis licite malefactores occidit, tamquam Dei minister, ut dicitur Rom. xi. 1. Ergo multo magis clericis, qui sunt Dei ministri, spirituale potestatem habentes, licite possunt malefactores occidere.

3. Præterea. Quicumque licite suscipit aliquod officium, licite potest ea que ad officium illud pertinent, exercere. Sed officium Principis terræ est malefactores occidere, ut dictum est (art. præc.) Ergo clerici, qui sunt terrarum principes, licite possunt occidere malefactores.

Sed contra est quod dicitur I. ad Tim. 1. 1. 2. *Oportet Episcopum (b) sine crimine esse... non violentum, non percussorem.*

Respondeo dicendum, quod non licet clericis occidere, a duplici ratione.

Primo quidem quia sunt electi ad altaris ministerium, in quo representatur passio Christi occisi; qui (c) *cum percuteretur, non repugnabat;* ut dicitur I. Petr. 11. 23. Et ideo non competit ut clerici sint percussores, aut occisores. Debent enim ministri suum Dominum imitari, secundum illud Eccli. x. 2. *Secundum iudicem populi, sic & ministri eius.* Alia ratio est, quia clericis committitur ministerium novæ legis, in qua non determinatur pena occisionis: vel mutilationis corporalis. Et ideo ut sint idonei ministri novi testamenti, debent a talibus abstinere.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus universaliter in omnibus operatur que recta sunt; in unoquoque tamen secundum eius congruentiam. Et ideo uniuersique debent Deum imitari in hoc quod sibi specialiter congruit. Unde licet Deus corporaliter etiam malefactores occidat; non tamen oportet quod omnes in hoc eum imitentur. Petrus autem non propria auctoritate, vel manu Ananiam, & Saphiram interfecit; sed magis divinam sententiam de eorum morte promulgavit. Sacerdotes autem, vel Levitæ veteris testamenti erant ministri veteris legis, secundum quam pena corporales infligebantur: & ideo etiam eis occidere propria manu congruebat.

S. Th. Op. Tom. III.

(a) Ira mfr. & dicit veteres. Edit. Patav. addunt quasi. (b) Vulgata ibi irreprehensibilem. Sic autem habet ad Tit. 1. 7. (c) Vulgata: cum malediceretur, non maledicebat.

Ad secundum dicendum, quod ministerium clericorum est in melioribus ordinatum quam sunt corporales occisiones, scilicet in his que pertinent ad spirituale salutem; & ideo non congruit eis quod minoribus se ingerant.

Ad tertium dicendum, quod prælati Ecclesiarum accipiunt officium principum terræ, non ut ipsi iudicium sanguinis exerceant per seipso, sed quod eorum auctoritate per alios exerceatur.

ARTICULUS V. 360

Utrum liceat alicui occidere seipsum.

Sup. quest. LIX. art. 3. ad 2. & inf. quest. CXXIV. art. 1. ad 2. & III. P. quest. XLVII.

art. 6. ad 3. & IV. dist. XLIX. quest. v. art. 3. quest. 2. ad 6. Et Hebr. xi. 27.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod alicui liceat se ipsum occidere. Homicidium enim est peccatum, in quantum iustitiæ contrariatur. Sed nullus potest sibi ipsi iustitiam facere, ut probatur in V. Ethic. (cap. vi. ad fin. & cap. ult.) Ergo nullus peccat occidendo seipsum.

2. Præterea. Occidere malefactores licet habenti publicam potestatem. Sed quandoque ille qui habet publicam potestatem est malefactor. Ergo licet occidere seipsum.

3. Præterea. Licitum est quod aliquis spontaneè minus periculum subeat, ut majus periculum vitet; sicut licitum est quod aliquis etiam sibi ipsi amputet membrum putridum, ut totum corpus salvetur. Sed quandoque aliquis per occasionem sui ipsius vitat majus malum, scilicet miseram vitam, vel turpitudinem alicujus peccati. Ergo licet alicui occidere seipsum.

4. Præterea. Sampson seipsum interfecit; ut habetur Judicium xvi. qui tamen connumeratur inter sanctos, ut patet Hebr. xi. Ergo licitum est alicui occidere seipsum.

5. Præterea. Il. Machab. xiv. 42. dicitur, quod Razias quidam seipsum interfecit, eligens nobiliter mori potius quam sui diu fieri peccatoribus, & contra naturam sui indigne injuriis agi. Sed nihil quod nobiliter fit, & fortiter, est illicitum. Ergo occidere seipsum non est illicitum.

Sed contra est quod Augustinus dicit in I. de civ. Dei (cap. xx. in fin.) *Restat ut de homine intelligamus illud quod dictum est, Non occideris: non alterum, ergo nec te. Neque enim aliud quam hominem occidit, qui seipsum occidit.*

Respondeo dicendum, quod seipsum occi-

dere

Quæ

dere est omnino illicitum, triplici ratione. Primo quidem quia naturaliter quilibet res seipsum amat; & ad hoc pertinet quod quilibet res naturaliter conservat se in esse, & corruptibilitatis resistit quantum potest. Et ideo quod aliquis seipsum occidat; est contra inclinationem naturalem; & contra caritatem, quia quilibet debet seipsum diligere. Et ideo seipsum occisio semper est peccatum mortale, utpote contra naturalem legem; & contra caritatem existens.

Secundo quia quilibet pars id quod est, est totius. Quilibet autem homo est communitatis; unde in hoc quod seipsum interficit, injuriam communitati facit, ut patet per Philosophum in V. Ethic. (cap. ult. à princ.)

Tertio, quia vita est quoddam donum divinitus homini attributum, & eius potestati subiectum; qui occidit; & vivere facit. Et ideo qui seipsum vitam privat, in Deum peccat; sicut qui alienum servum interficit, peccat in dominum, cuius est servus; & sicut peccat ille qui surripit sibi iudicium de re sibi non commissa. Ad solvendum Deum pertinet iudicium mortis, & vite, secundum illud Deut. xxxi. 39. *Ego occidam, & ego vivere faciam.*

Ad primum ergo dicendum, quod homicidium est peccatum; non solum quia contrariatur iustitiae, sed etiam quia contrariatur caritati quam habere debet aliquis ad seipsum; & ex hac parte occisio suspensus est peccatum per comparationem ad seipsum. Per comparationem autem ad communitatem, & ad Deum, habet rationem peccati, etiam per oppositionem ad iustitiam.

Ad secundum dicendum, quod ille qui habet publicam potestatem, potest licite malefactorem occidere; per hoc quod potest de ipso iudicare. Nullus autem est iudex suspensus. Unde non licet habeat publicam potestatem seipsum occidere propter quodcumque peccatum; licet tamen ei se committere iudicio aliorum.

Ad tertium dicendum, quod homo constituitur dominus suspensus per liberum arbitrium; & ideo licite potest homo de seipso disponere quantum ad ea que pertinent ad hanc vitam, que hominis libero arbitrio regitur. (2) Sed transitus de hac vita ad aliam feliciter non subiacet libero arbitrio hominis, sed potestati divine; & ideo non licet homini seipsum interficere, ut ad feliciter transeat vitam; similiter etiam nec ut quilibet miseriam presentis vite evadat; quia ultimum malorum huius vite, & maxime terribile est mors, ut patet per Philosophum in

III. Ethic. (cap. vi. à med.) Et ideo inferre sibi mortem ad alias huius vite miseras evadendas, est majus malum assumere ad minoris mali vitacionem. Similiter etiam non licet seipsum interficere propter aliquod peccatum commissum: tum quia in hoc sibi maxime nocet quod sibi admittit necessarium penitentiae tempus; tum etiam quia malefactorum occidere non licet nisi per iudicium publicae potestatis. Similiter etiam non licet mulieri seipsum occidere, ne ab alio contumatur; quia non debet in se committere crimen maximum; quod est suspensus occisio, ut viter minus crimen alienum: non enim est crimen mulieris per violentiam violata, si consensus non adit, quia non inquinatur corpus nisi de consensu mentis, ut Lucia dicit. Constat autem, minus esse peccatum fornicationem, vel adulterium, quam homicidium, & praecipue suspensus: quod est gravissimum, quia sibi ipsi nocet, cui maximam dilectionem debet: est etiam periculosissimum, quia non restat tempus ut per penitentiam expietur. Similiter etiam nulli licet seipsum occidere ob timorem ne consentiat in peccatum: quia non sunt facienda mala, ut veniant bona, vel ut vitentur mala, praesertim minora, & minus certa: incestum enim est an aliquis in futurum consentiat in peccatum: potens est enim Deus hominem quacumque tentatione superveniente liberare à peccato.

Ad quartum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in I. de civ. Dei (cap. xxi. à med.) *nec Sampson aliter excusatur, quod seipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quod latenter Spiritus Sanctus hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat.* Et eandem rationem assignat de quibusdam sanctis feminis, quae tempore persecutionis seipsum occiderunt, quarum memoria in Ecclesia celebratur.

Ad quintum dicendum, quod ad fortitudinem pertinet quod aliquis ab alio mortem pati non refugiat propter bonum virtutis, & ut viter peccatum; sed quod aliquis sibi ipsi inferat mortem, ut vitet mala poenalia, habet quidem quandam speciem fortitudinis (propter quod quidam seipsum interfecerunt, estimantes se fortiter agere; de quorum numero Razias fuit) non tamen est vera fortitudo, sed magis quaedam molitiae animi non valentis mala poenalia sustinere, ut patet per Philosophum in III. Eth. (cap. vii.) & per Augustinum in I. de civ. Dei (cap. xxi.)

AR.

(2) Ita cum codicibus editiones veteres. Recentiores anno 1600. habent hoc additamentum: non tamen quantum ad ea quae non subiacent suo arbitrio. Sed transitus, &c.

ARTICULUS VI. 361

Utrum liceat in aliquo casu interficere innocentem.

1. 2. quæst. xciv. art. 5. ad 2. & quæst. x. art. 8. ad 5. & opusc. ix. quæst. lxxxvi. & Hebr. xi. lect. 4.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod liceat in aliquo casu interficere innocentem. Divinus enim timor non manifestatur per peccatum, quoniam magis timor Domini expellit peccatum, ut dicitur Eccl. i. 20. Sed Abraham commendatus est, quod timuit Dominum, quia voluit interficere filium suum innocentem. Ergo potest aliquis innocentem interficere sine peccato.

2. Præterea. In genere peccatorum quae contra proximum committuntur, tanto magis videtur aliquod esse peccatum, quanto majus nocuum inferitur ei in quem peccatur. Sed occisio plus nocet peccatori quam innocenti, qui de miseria huius vite ad caelestem gloriam transit per mortem. Cum ergo liceat in aliquo casu peccatorem occidere, multo magis licet occidere innocentem, vel iustum.

3. Præterea. Illud quod fit secundum ordinem iustitiae, non est peccatum. Sed quandoque cogitur aliquis secundum ordinem iustitiae occidere innocentem; puta cum iudex qui debet secundum allegata iudicare, condemnat ad mortem eum quem scit innocentem, per falsos testes convictum; & similiter minister, qui iniuste condemnatum occidit, obediens iudici. Ergo absque peccato potest aliquis occidere innocentem.

Sed contra est quod dicitur, Exod. xxi. 17. *Infontem, & iustum non occides.*

Respondet dicendum, quod aliquis homo dupliciter considerari potest: uno modo secundum se; alio modo per comparationem ad aliud. Secundum se quidem considerando hominem, nullum occidere licet: quia in quolibet etiam peccatore debemus amare naturam, quam Deus fecit; que per occisionem corrumpitur.

Sed, sicut supra dictum est (art. 2. huj. quæst.) occisio peccatoris fit licita per comparationem ad bonum commune, quod per peccatum corrumpitur. Vita autem iustorum est conservativa, & promotiva boni communis: quia ipsi sunt principalior pars multitudinis. Et ideo nullo modo licet occidere innocentem.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus habet dominium mortis, & vite: eius enim ordinatione moriuntur & peccatores, & ius-

ti. Et ideo ille qui mandato Dei occidit innocentem, talis non peccat; sicut nec Deus cuius est executor; & ostenditur Deum timere, eius mandatis obediens.

Ad secundum dicendum, quod in pensanda gravitate peccati magis est considerandum id quod est per se, quam id quod est per accidens. Unde ille qui occidit iustum, gravius peccat quam ille qui occidit peccatorem. Primo quidem quia nocet ei quem plus debet diligere; & ita magis contra caritatem agit. Secundo, quia injuriam infert ei qui est minus dignus; & ita magis contra iustitiam agit. Tertio quia privat communitatem majori bono. Quarto quia magis Deum contemnit, secundum illud Lucæ x. 16. *Qui vos spernit, me spernit.* Quod autem iustus occisus ad gloriam perducatur à Deo, per accidens se habet ad occisionem.

Ad tertium dicendum, quod iudex, si scit aliquem innocentem esse, qui falsis testibus convincitur, debet diligentius examinare testes, ut inveniat occasionem liberandi innocentem, sicut Dar. fecit. Si autem hoc non potest, debet eum superiori relinquere iudicandum. Si autem nec hoc potest, non peccat secundum allegata sententiam ferens: quia ipse non occidit innocentem, sed illi qui eum asserunt nocentem. Minister autem iudicis condemnans innocentem, si sententia intolerabilem errorem continet, non debet obedire: alias excusatur carnifices, qui Martires occiderunt: si vero non continet manifestam injustitiam, non peccat præceptum exequendo: quia ipse non habet discutere superioris sententiam; nec ipse occidit innocentem, sed iudex, cui ministerium exhibet.

ARTICULUS VII. 362

Utrum liceat alicui occidere aliquem, se defendendo.

IV. dist. xxv. quæst. 11. art. 2. quæst. 2. ad 2. & 3.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod nulli liceat occidere aliquem, se defendendo. Dicit enim Augustinus ad Publicolam (epist. xlvii. al. cliv. à med. & hab. caus. xxiii. quæst. v.) *De occidendis hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles, aut publica functione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, accepta legitima potestate, si eius congruat persona.* Sed ille qui se defendendo occidit aliquem, ad hoc eum occidit ne ipse ab eo occidatur. Ergo hoc videtur esse illicitum.

2. Præterea. In I. de libero arbitrio (cap. v. vers. fin.) dicitur: *Quomodo apud divinum providentiam à peccato liberi sunt qui pro his re-*

bus,

occidendo ipsum, nisi publica potestate. Ergo etiam non licet aliquem mutilare membro, nisi forte secundum publicam potestatem.

3. Præterea. Salus animæ præferenda est salutis corporali. Sed non licet aliquem mutilare se membro propter salutem animæ: puniuntur enim secundum statuta Niceni Concilii (par. 1. sect. 4. can. 1.) qui se castraverunt propter castitatem servandam. Ergo propter nullam causam aliam licet aliquem membro mutilare.

Sed contra est quod dicitur Exod. xx. 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede.*

Respondendo dicendum, quod cum membrum aliquod sit pars totius humani corporis, est propter totum, sicut imperfectum propter perfectum. Unde disponendum est de membro humani corporis, secundum quod expedit toti. Membrum autem humani corporis per se quidem utile est ad bonum totius corporis; per accidens tamen potest contingere quod sit nocivum, puta cum membrum putridum est totius corporis corruptivum. Si ergo membrum sanum fuerit, & in sua naturali dispositione consistens, non potest præcindi absque totius corporis detrimento. Sed quia ipse totus homo ordinatur, ut ad finem, ad totam communitatem, cuius est pars, ut supra dictum est (quæst. lxxi. art. 1. & quæst. præc. art. 2. & 3.) potest contingere quod abscisio membri etsi vergat in detrimentum totius corporis, ordinatur tamen ad bonum communitatis, inquantum alicui infertur in penam adhibitionem peccatorum. Et ideo licet privatim totaliter vita propter aliquas majores culpas; ita etiam privatim membro propter aliquas culpas minores.

Hoc autem non est licitum alicui privatim per se, etiam volente illo cuius est membrum: quia per hoc fit iniuria communitati, cuius est ipse homo, & omnes partes ejus.

Si vero membrum propter putredinem sit totius corporis corruptivum, tunc licitum est de voluntate ejus cuius est membrum, putridum membrum præcindere propter salutem totius corporis: quia unicuique commissa est cura propriæ salutis. Et eadem ratio est, si fiat voluntate ejus ad quem pertinet curare de salute ejus qui habet membrum corruptivum. Aliter autem aliquem membro mutilare est omnino illicitum.

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet, id quod est contra particularem naturam, esse secundum naturam universalem; sicut mors, & corruptio in rebus naturalibus est contra particularem naturam ejus quod corrumpitur, cum tamen fit secundum naturam universalem: & similiter mutilare aliquem

membro, etsi sit contra naturam particularem corporis ejus qui mutilatur, est tamen secundum naturalem rationem in comparatione ad bonum commune.

Ad secundum dicendum, quod totius hominis vita non ordinatur ad aliquod proprium ipsius hominis; sed ad ipsam potius omnia quæ sunt hominis ordinantur: & ideo privare aliquem vita in nullo casu pertinet ad aliquem, nisi ad publicam potestatem, cui committitur procuratio boni communis. Sed præcisio membri potest ordinari ad propriam salutem unius hominis: & ideo in aliquo casu potest ad ipsum pertinere.

Ad tertium dicendum, quod membrum non est præcindendum propter corporalem salutem totius, nisi quando aliter toti subveniri non potest. Saluti autem spirituali superius potest aliter subveniri quam per membri præcisionem: quia peccatum subjacet voluntati. Et ideo in nullo casu licet membrum præcindere propter quodcumque peccatum vitandum. Unde Chrysostomus (hom. lxxiii. circ. med.) exponens illud Math. xix. *Sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum celorum*, dicit: „ Non per membrorum abscisionem, sed malum cogitationum interemptionem: maledictioni enim est obnoxius qui membrum abscindit; etenim homicidæ sunt qui talia presumunt.“ Et postea subdit: „ Neque concupiscentia, mansuetior ita fit, sed molestior: aliunde enim habet fontes speræ, quod in nobis est; & præcipue ad proposito incontinenti, & mente negligente: nec ita abscisio membri comprimit tentationem, ut cogitationis firmitas.“

ARTICULUS II. 365

Utrum liceat patribus verberare filios, aut dominis servos.

Inf. quæst. lxxxi. art. 2. ad 2.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod non liceat patribus verberare filios, aut dominis servos. Dicit enim Apostolus ad Ephes. vi. 4. *Vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: & infra subdit: Et vos domini eadem facite servis, remittentes minas.* Sed propter verbera aliqui ad iracundiam provocantur, & sunt etiam minis graviora. Ergo neque patres filios, neque domini servos debent verberare.

2. Præterea. Philosophus dicit in X. Eth. (cap. ult. ante med.) quod sermo paternus habet solum admonitionem, non autem coactionem. Sed quedam coactio est per verbera. Ergo patentes non licet filios verberare.

Præ-

3. Præterea. Unicusque licet alteri disciplinam impendere; hoc enim pertinet ad elemosinas spirituales, ut supra dictum est (quæst. xxxii. art. 2.) Si ergo parentibus licet propter disciplinam filios verberare, pari ratione cuilibet licebit quemlibet verberare: quod patet esse falsum. Ergo & primum.

Sed contra est quod dicitur Proverb. xlii. 24. *Qui parcat virga, odit filium suum: & infra xxxiii. 13. Noli subtrahere a puero disciplinam. Si enim percussis eum virga, non morietur: in virga percussus eum, & animam ejus de inferno liberabis: & Eccli. xxxiii. 28. dicitur: *Scelus spalevalo torcular, & compedes.**

Respondendo dicendum, quod per verberationem nocentur quoddam infertur corpori ejus qui verberatur; aliter tamen quam in mutilatione: nam mutilatio tollit corporis integritatem; verberatio vero tantummodo afficit sensum dolore; unde multo minus nocentur in eis quod mutilatio membri. Nocentiam autem inferre alicui non licet, nisi per modum pœnæ, propter justitiam. Nullus autem juste punit aliquem, nisi sit ejus jurisdictioni subiectus. Et ideo verberare aliquem non licet, nisi habenti potestatem aliquam super illum qui verberatur.

Et quia filius subditus potestati patris, & servus potestati domini; licite potest verberare pater filium, & dominus servum causa correctionis, & discipline.

Ad primum ergo dicendum, quod cum ira sit appetitus vindicte, præcipue concitatur ira cum aliquis se reputat læsum injuste, ut patet per Philosophum in II. Rhetor. (cap. 11. parum à princ.) Et ideo per hoc quod patribus interdicitur ne filios ad iracundiam provocent, non prohibetur quin filios verberent causa discipline; sed quod non immoderate eos affligant verberibus. Quod vero indicitur dominis, quod remittant servis minas, potest dupliciter intelligi: uno modo, ut remitte minis utantur, quod pertinet ad moderationem discipline: alio modo, ut aliquis non semper impleat quod comminatus est; quod pertinet ad hoc quod iudicium quo quis comminatus est pœnam, quandoque per remissionis misericordiam temperetur.

Ad secundum dicendum, quod major potestas majorem debet habere coactionem. Sicut autem civitas est perfecta communitas; ita princeps civitatis habet perfectam potestatem coercendi: & ideo potest insigere pœnas irreparabiles, scilicet occisionis, vel mutilationis. Pater autem, & dominus, qui præstant familiæ domesticæ, que est imperfecta communitas, habent imperfectam potestatem coercendi, secundum leviores pœnas, que non in-

S. Thom. Op. Tom. III.

(a) Ita cod. Alcan. optime. Al. homini.

ferunt irreparabile nocentium: & hujusmodi est verberatio.

Ad tertium dicendum, quod exhibere disciplinam volenti, cuilibet licet. Sed disciplinam nolenti adhibere, est solum ejus cui alterius cura committitur: & ad hoc pertinet aliquem verberibus castigare.

ARTICULUS III. 366

Utrum liceat aliquem hominem incarceratione.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod non liceat aliquem hominem incarceratione. Actus enim est malus ex genere qui cadit supra indebitam materiam, ut supra dictum est (1. 2. quæst. xviii. art. 2.) Sed homo habens naturalem arbitrii libertatem est indebita materia incarcerationis, que libertati repugnat. Ergo illicitum est aliquem incarceratione.

2. Præterea. Humana justitia regulari debet ex divina. Sed, sicut dicitur Eccli. xv. 14. *Deus reliquit hominem in manu consilii sui.* Ergo videtur quod non sit aliquis coercendus vinculis, vel carcere.

3. Præterea. Nullus est coercendus nisi ab opere malo, à quo quilibet potest alium licite impedire. Si ergo incarceratione aliquem esset licitum, ad hoc quod cohiberetur à malo cuilibet esset licitum aliquem incarceratione: quod patet esse falsum. Ergo & primum.

Sed contra est quod Lev. xxiv. legitur, quemdam missum fuisse in carcerem propter peccatum blasphemie.

Respondendo dicendum, quod in bonis corporis tria per ordinem considerantur. Primo quidem integritas corporalis substantiæ, cui detrimentum affertur per occisionem, vel mutilationem: secundo delectatio, vel quies sensus; cui opponitur verberatio, vel quodlibet sensum dolore afficiens: tertio motus, & usus membrorum; qui impeditur per ligationem, vel incarcerationem, seu quantumque detractionem.

Et ideo incarceratione aliquem, vel qualitercumque detinere est illicitum, nisi fiat secundum ordinem justitiæ aut in pœnam, aut ad cautelam alicujus mali vitandi.

Ad primum ergo dicendum, quod homo qui aburitur potestate sibi data, meretur eam amittere: & ideo (a) homo qui peccando abusus est libero usi suorum membrorum, conveniens est incarcerationis materia.

Ad secundum dicendum, quod Deus quandoque secundum ordinem suæ sapientiæ peccatores cohibet, ne possint peccata implere, secundum illud Job v. 12. *Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus.*

Rt

nu: eorum quod cooperant: quandoque vero eos permittit quod voluerint agere: & similiter secundum humanam iustitiam non pro qualibet culpa homines incarcerationantur, sed pro aliquibus.

Ad tertium dicendum, quod detinere hominem ad horam ab aliquo opere illicito statim perpetrando, cui libet licet; sicut cum aliquis detinet aliquem, ne se precipitet, vel ne alium feriat, sed simpliciter aliquem includere, vel ligare, ad eum solum pertinet qui habet disponente universaliter de actibus, & vita alterius: quia per hoc impeditur non solum a malis faciendis, sed etiam a bonis agendis.

ARTICULUS IV. 367

Utrum peccatum aggravetur ex hoc quod prædicte injuriæ inferuntur in personas alii conjunctas.

AD quantum sic proceditur. Videtur quod peccatum non aggravetur ex hoc quod prædicte injuriæ inferuntur in personas alii conjunctas. Hujusmodi enim injuriæ habent rationem peccati, prout nocumentum alicui inferunt contra ejus voluntatem. Sed magis est contra hominis voluntatem malum quod in propriam personam inferunt quam quod inferunt in personam conjunctam. Ergo injuria illata in personam conjunctam est minor.

2. Præterea, in sacra Scriptura præcipue reprehenduntur qui pupillis, & viduis injurias inferunt: unde dicitur Eccl. xxxv. 17. Non despiciat peccati pupilli, nec viduam, si effundat lachrymas genitibus. Sed vidua, & pupillus non sunt personæ alii conjunctæ. Ergo ex hoc quod inferunt injurias personis conjunctis, non aggravatur peccatum.

3. Præterea, persona conjuncta habet propriam voluntatem, sicut & principalis persona: (a) propterea potest ei aliquid esse voluntarium quod est contra voluntatem principalis personæ; ut patet in adulterio, quod placet uxori, & displicet viro. Sed hujusmodi injuriæ habent rationem peccati, prout consistunt (b) in voluntaria commutatione. Ergo hujusmodi injuriæ minus habent de ratione peccati.

Sed contra est quod Deut. xxviii. 32. ad quamdam exaggerationem dicitur: Filius tuus, & filij tuæ tradentur alteri populo vidensibus oculis tuis.

Respondetur dicendum, quod quanto aliqua injuria in plures redundat, ceteris paribus, tanto gravius est peccatum: & inde est quod gravius est peccatum, si aliquis percutiat principem quam si personam privatam,

(a) Ita cod. Camer. & Alcan. Al. potest enim aliquid ei esse voluntarium &c. (b) Ita passim. Cod. Alcan. in involuntaria: quam lectionem probant Theologi. Vid. inf. quæst. 73. art. 1. ad 1.

quia redundat in injuriam totius multitudinis, ut supra dictum est (1. 2. quæst. lxxi. art. 9.)

Cum autem inferunt injuria in aliquam personam conjunctam alteri qualitercumque, illa injuria pertinet ad duas personas: & ideo ceteris paribus, ex hoc ipso aggravatur peccatum.

Potest tamen contingere quod secundum aliquas circumstantias sit gravius peccatum quod sit contra personam nulli conjunctam, vel propter dignitatem personæ, vel propter magnitudinem nocumenti.

Ad primum ergo dicendum, quod injuria illata in personam conjunctam minus est nociva personæ cui conjungitur, quam si in ipsam immediate inferretur; & ex hac parte est minus peccatum. Sed hoc totum quod pertinet ad injuriam personæ cui conjungitur, superadditur peccato quod aliquis incurrit ex eo quod aliam personam secundum se laedit.

Ad secundum dicendum, quod injuria illata in viduas, & pupillos magis exaggerantur, tum quia magis opponuntur misericordie, tum quia idem nocumentum hujusmodi personis inflictum est eis gravius; quia non habent relevantem.

Ad tertium dicendum, quod per hoc quod uxor voluntarie consentit in adulterium, minoratur quidem peccatum, & injuria ex parte ipsius mulieris: gravius enim esset, si adulter violenter eam opprimeret: non tamen propter hoc tollitur injuria ex parte viri: quia uxor non habet potestatem sui corporis, sed vir, ut dicitur I. ad Cor. vii. 4. Et eadem ratio est de similibus. De adulterio tamen, quia non solum iustitiæ, sed etiam castitati opponitur, erit locus infra agendi in tractatu de temperantia (quæst. cl. iv. art. 8.)

QUÆSTIO CXXIX.

De peccatis iustitiæ oppositis, & primo de furto & rapina.

in novem articulis divisæ.

DEinde considerandum est de peccatis iustitiæ oppositis, per quæ inferuntur nocumentum proximo in rebus; scilicet furto, & rapina.

Et circa hoc quaruntur novem.

Primo, utrum naturalis sit homini possessio exteriorum rerum.

Secundo, utrum licitum sit quod aliquis rem aliquam possideat quasi propriam.

Tertio, utrum furtum sit occulta acceptio rei alienæ.

Quar-

Quarto, utrum rapina sit peccatum specie differens a furto.

Quinto, utrum omne furtum sit peccatum.

Sexto, utrum furtum sit peccatum mortale.

Septimo, utrum liceat furari in necessitate.

Octavo, utrum omnis rapina sit peccatum mortale.

Nono, utrum rapina sit gravius peccatum quam furtum.

ARTICULUS I. 368

Utrum naturalis sit homini possessio exteriorum rerum.

III. cont. cap. 11. fin. & cap. xxvii. fin.

AD primum sic proceditur. Videtur quod non sit naturalis homini possessio exteriorum rerum. Nullus enim debet sibi attribueri quod Dei est. Sed dominium omnium creaturarum est proprium Dei, secundum illud Psal. cxlxi. 1. Domini est terra &c. Ergo non est naturalis homini possessio rerum exteriorum.

2. Præterea, Basilis exponens verbum divitis dicitur Luc. xli. Congregabo omnia que nata sunt mihi, & bona mea, dicit (in serm. super illud, Deservam barrea mea vers. fin.) ,, Dic mihi, ,, que tua? unde ea lumen in vitam tulisti? Sed illa que homo possidet naturaliter, potest aliquis convenienter dicere esse sua. Ergo homo non possidet naturaliter exteriora bona.

3. Præterea, Sicut Ambrosius dicit in Lib. I. de Trin. (seu de fide ad Grat. cap. 1. circ. med.) Dominus nomen est possessaris. Sed homo non habet potestatem super res exteriores, nihil enim potest circa earum naturam immutare. Ergo possessio exteriorum rerum non est homini naturalis.

Sed contra est quod dicitur in Psal. cxlvi. 8. Omnia subiecisti sub pedibus ejus, scilicet hominis.

Respondetur dicendum, quod res exterior potest dupliciter considerari. Uno modo quantum ad ejus naturam, que non subiacet humane potestati, sed solum divinæ, cui omnia ad nunc obediunt. Alio modo quantum ad usum ipsius rei: & sic habet homo naturale dominium exteriorum rerum: quia per rationem, & voluntatem potest uti rebus exterioribus ad suam utilitatem, quasi propter se factis: semper enim imperfectiora sunt propter perfectiora; ut supra habitum est (quæst. lxxv. art. 1). Et ex hac ratione Philosophus probat in I. Polit. (cap. vi.) quod possessio rerum exteriorum est hominis naturalis. Hoc autem S. Th. Op. Tom. III.

tem naturale dominium super ceteras creaturas quod competit homini secundum rationem, in qua imago Dei consistit, manifestatur in ipsa hominis creatione Genes. 1. 26. ubi dicitur: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram; & præsit piscibus maris &c.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus habet principale dominium omnium rerum; & ipse secundum suam providentiam ordinavit quasdam res ad corporalem hominis sustentationem: & propter hoc homo habet naturale dominium, quantum ad potestatem utendi ipsis.

Ad secundum dicendum, quod dives ille reprehenditur ex hoc quod putabat exteriora bona esse principaliter sua quasi non accepisset alio, scilicet a Deo.

Ad tertium dicendum, quod illa ratio procedit de dominio exteriorum rerum quantum ad naturam ipsarum: quod quidem dominium soli Deo convenit, ut dictum est (in corp. art.)

ARTICULUS II. 369

Utrum liceat alicui rem aliquam quasi propriam possidere.

III. cont. cap. xxvii. fin. & opus. xx. cap. 17.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod non liceat alicui rem aliquam quasi propriam possidere. Omne enim quod est contra jus naturale, est illicitum. Sed secundum jus naturale omnia sunt communia: cui quidem communitati contrariatur proprietatis possessio. Ergo illicitum est cuiuslibet homini appropriate sibi aliquam rem exteriorem.

2. Præterea, Basilis dicit, exponens prædictum verbum divitis (loc. cit. art. præc. arg. 2.) Sicut qui prevenient ad peccacula prohibent adventitios, appropriando sibi quod ad communem usum ordinatur, similes sunt divites, qui communia, que præoccupaverunt, affirmant sua esse. Sed illicitum esset præcludere viam aliis ad potiendum communibus bonis. Ergo illicitum est appropriare sibi aliquam rem communem.

3. Præterea, Ambrosius dicit (serm. lxxv. de temp. vers. fin.) & habetur in Decretis dist. xlvii. cap. Sicut hi: Proprium nomen dicit quod est commune. Appellat autem cum nunc res exteriores, sicut patet ex his que præmittit. Ergo videtur illicitum esse quod aliquis appropriet sibi aliquam rem exteriorem.

Sed contra est quod Augustinus dicit in Lib. de hæresibus (hæresi xl.) Apostolici dicuntur qui se hoc nomine arrogantissime vocaverunt; eo quod in suam communionem non acciperent venientes conjugibus, & res proprias possidentes; quales habet catholica Ecclesia & monachos, & clericos plurimos

Art. 2.